

" 1960-1990 жылдардағы Қазақстанның ғылымы,
мәдениеті мен өнері."

Бүгінгі Қазақстан Республикасының ғылым, мәдениет пен өнер салаларының дамуы, Қазақ КСР-нің 1960-1990 жылдарындағы осы салалардың даму жолымен танысу бағытымен 1960-1970 жылы аралықтарында қазақ халқының ұлттық өнер мен мәдениет салалары мен, әрі ғылыми даму жолымен болды. Бұл, қазақ халқының өнері мен өнерінің ғылыммен, сол замандағы халқының ғылыми тұрғыларының шығармашылығымен көрсетілген.

1960-1970 жылы аралықтарында қазақ халқының ұлттық өнер мен мәдениетінің мықты және тез дамуы, көптеген ақпараттармен байланысты. Бірінші факторлар және мәніне айыпталған басты факторлардың бірі, бұл қазақ халқының ғылыми тұрғыларымен, сол заманның ғылыммен танысу жері. Қазақстан айтсақ, ол қазақ халқының ғылыми тұрғыларының жастармен білім мен шығармашылыққа шақыру және оны қолдауымен. Мысалға, Мұхтар Әуезовтің ағасы болды. Ол кісі өз өнерінде қазақ халқының біліміне ұлттық ақпараттарды. Шығармашылық, Мұхтар Әуезовтің ұлы Мұралы Әуезов өз заманында Мәскеудегі білімі қазақ халқының ғылымын, "Мың тулар" және ұлымымен 1965 жылы өз факторлар мен қолдауымен бірге құрады. Бұл ұлттық мәдениет басты факторларының бірі-қазақ халқының біліміне шақыру. Бұл ұлттық мәдениеттің ақпараттар мен қолдауымен басты факторлар біліміне шақыру. Олардың дамуларымен тек ғылыммен, Мысалға, Мәскеуде ғылыми қолдауымен және өнер, өнер де олардың республикалары да орындасты. Мысалға, Киев пен Харьков қалаларында ақпарат болды. Екінші факторлар деп, 1960-1970 жылы аралықтарындағы мәдениет қолдауы мен (өнер) орындауының күрделі өмірі. Мысалға, сол кезеңдерде қалаларда; кинотеатрлар, драм-театрлар, мәдениет үйлерімен, театрлар, интернаттар, мектептер мен университеттер көп салыны бастады.

1960-1990 жылдарда қазақ халқының көрнекті маңызымен, қазақ халқының ұлттық мәдениеті мен тарихының өз шығармашылығында бейнеленген. Мысалға, Мұхтар Шахановтың шығармашылығының ішінде қазақ халқының тарихындағы тарихи шарттарды бейнелейтін (өнермен) шығармалар да кездеседі. Олардың бірі "Отарская поэма" деген шығармасы.

1960-1990 жылдары Қазақстанда киноөнері мен балла да өнер түрлері қатты дамуы.
"Қазақстанның" кинотеатрымен 1960-1990 жылдарда көптеген кинотеатрлар салынды.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

түсірді. Олардың ішінде "Қыз мейіз", "Бейбарис" шығармаларының авторы. Ал, оған бұрын
1960-1990 жылдары қазақ халқының көрнекті жазушылары да қайыр банды. Мысалы: Бейбарис, Маман
Маманов, Тора Әлибаев, Маман Қыдырбаев, Мағжан Құрманбаев және т.б.

1970-1990 жылы аралықтарда Қазақстанда ғылым саласы да дамыды. Мысалы,
Қазақ КСР-нің ғылым академиясында көптеген ғылыми мақалалар жазылды. Оның ішінде
Қызыл Шығармалар Қазақстанның ғылыми саласына көп пайда әкелді. Мысалы, Шығармалар
қаламгерлерінің мақалалары мен мақалалары пайдалы көп ұясы қызықты. Оған бұрын
да сол жылдан Қазақстандағы Мақалаларда мұндай пайда басталды.

1967 жылы Екін кезде "Алтын қан" пайдалы. Бұл ғылымның саласындағы көрсеткіш.

1975 жылы Олжас Сүлейменовтің кітабы "Ауыз" кітабы шығарды. Ол кітапта Олжас
Сүлейменов жазғандардың қатынасында оның қатынасында пайдалы банды өзі кітабы екенін
айтады. Бұл Кезең Олжас Сүлейменовтің қатынасында пайдалы банды. Сол сабақта,
кітап сабақтағы мақалалары.

Қызықтырақ келсем, 1970-1990 жылдары Қазақстанда ғылым дамыды.

Со второй половины XX века начал расти научный потенциал Казахстана. Произошли значительные изменения и события в культурной жизни республики. Одним из значительных событий стало открытие в июне 1946 года Академии наук на базе Казахского филиала АН СССР Казахской ССР. Огромный вклад в создание внес общественный деятель Куртас Андасинов. В мае 1946 года состоялось торжественное открытие Академии наук Казахстана. Выдающийся ученый К. Сатпаев стал ее первым президентом.

На рубеже 1960-70-х годов шло развитие национальной культуры и искусства казахского народа. В 1960-70-е годы были написаны фундаментальные исследования истории, филологии, геологии.

Несмотря на диктат партийных комитетов в этот период вышел ряд серьезных литературных произведений. Большой популярностью среди читателей пользовались произведения Б. Момышурлы, М. Шынарбаева, О. Токмакбаева и многие другие. Выпущена знаменитая трилогия А. Курмангазы "Кровь и пот", которая в свою очередь была удостоена в 1944 году Государственной премии.

Во многом достижения в культуре в этот период оставляют двойственное впечатление. С одной стороны, произошли позитивные перемены, с другой - партийный диктат мешал свободному творчеству.

Развитие киноискусства и эстрады во второй половине XX века шло полным ходом. Строились театры, национальный фольклор задержал новыми гранями в произведениях М. Тумбаева (опера "Биржан и Сара" и др.). В эти годы появилось новое поколение кинематографистов (новыми людьми).

Во второй половине XX века казахстанские ученые вышли на передний план мировой науки. Ученые добились огромных достижений в области математики, механики, биологии, физике и др.

Карривер, М. Айттоғұлмен сәйкес зерттеулерінің арқасында биология, ағарту ісін қарқынды етіп дамытуға және Ленинский премиясына ие болуға 1946 жылы

Оның ең зерттеулерінің бірі табылды, "Золотой человек" в Иссык-Кульском курорте в 1969-1970 гг. Вблизи Алматы. Он был найден в золотой одежде. Около 4000 золота было нектар. Книга О. Сулейменова "Азия" о Золотом человеке была запрещена, из-за политики на то время. Велась жесткая политика, направленная против интеллигенции.

Исконно у нас созданного инновационного, казахский ученые добились определенных успехов в науке, культуре и искусстве. В 1970-1990 годы. Несмотря на диктат партийных комитетов казахские поэты, общественные деятели добились значительных успехов в художественной литературе, культуре и искусстве.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

Ғауқа, культура и искусство к концу 60-х годов постепенно начали восстанавливаться. Были отменены многие ученые и пересмотрены строгие требования, такие, как усиленная цензура в искусстве, осуждения ученых за то, что те не писали пьесы на современные темы и другое. Наука всё больше развивалась в естественно-научных отраслях. В 1960гг. были внесены изменения в области образования. Многие писатели, благодаря ослаблению требований стали посвящать свои произведения значимым событиям. Например, в честь первого полета в космос, совершеного 12 апреля 1961г. Ю. Гагариним было написано произведение "Земля, поклонись человеку!" О. Сулейменовым. В след за О. Сулейменовым подобные произведения начали выходить чаще.

Пример происхождения каких-либо событий и написания в честь этого произведений и есть отражение истории в художественной литературе. Многие произведения Ауэзова, Бекмаханова, Сулейменова имеют такой характер. Например, Ауэзов писал о Абде Куманбаеве, его путь и историю, а Бекмаханов в целом про историю Казахстана и значимые события.

Ғостелеммо мақамм позвямться кинофильмге. Особое место занимают произведения «Менің атам Кожас», «Ғирман - Сара» и т.д. «Менің атам Кожас» - это произведение, которым восхищались весь народ Казахстана, из-за раскрытия тем о важности человеческих чувств. «Айгуль», «Мен қазақпын» - также вызвали восторг. Ближе к годам независимости свою популярность обрёл певец Әлиман Ж. Его песни трогали до глубины души и он выигрывал многие международные конкурсы, завоевывал «Гран-при» и 1 место на Гама-концертах и подобных мероприятиях.

Наука значительно стремилась вперёд. Особое место в годах возрождения государственности (1990 г.) и годах перестройки (1985 - 1990 г.) занимало развитие образования. Ещё в 1949 г. ввели всеобщее 7-летнее образование, а в 1962-1963 г. - 8-летнее образование. Для улучшения жизни студентов ввели различные стипендии, программы а также возможность брать кредит на обучение. Самой популярной подобной программой - «Балашақ» Благодаря ней тысячи студентов отправлялись на учёбу в такие страны, как Франция, Германия, США, Великобритания, Чехия и т.д. Айтхожин, Сокольский, Ферснев были награждены за свои небольшие открытия в сфере биологии, естественно-научных предметов и были удостоены Государственных премий.

Находка "Золотого человека" - одно из самых значимых событий за всю историю Казахстана. "Золотого человека" нашли известное археологом Алматынской области в 1969-70х годах. Он был найден неподалёку от Алматы, на берегу реки Исаркуль. Он был в золотой одежде с некоторыми элементами драгоценностей. Именно из-за его вида его и прозвали как "Золотой человек", а в историю он вошёл как "Алтын адам". О. Сулейменов в течение всей своей жизни писал произведения в честь многих событий, чтобы закрепить к ним память для народа из уважения к культуре Казахстана. Так, и в честь данного события О. Сулейменов написал книгу "Азия" в 1975 г. В ней он раскрыл все тонкости и описал конкретные факты.

"Наука, культура и искусство Казахстана в 1960-1990 годы."

1) 1960-1970 годы — были годами застоя в искусстве и культуре казахского народа. Культура народа, его обычаи и традиции стали все хуже и хуже почитаться. Особенно с приездом специалистов и работников в казахстан, доля коренного населения резко сократилась. Из-за этого к обычаям казахского народа стали пренебрежительно относиться. Началась ликвидация школ на казахском языке, традиции как-бы приобрели серый оттенок в те годы. Но казахский народ никогда не забывает своей культуре и стране. В искусстве тоже было не так гладко, не все произведения выходили в свет а многие встречали критикой. И тем не менее искусство развивалось в 1960-1970 годы XX века. На долю культуры и искусства вышло не много бед, но все они прошли и сейчас, в наше время они развиваются и процветают.

2) В те годы вышел закон о запрете на изучение истории Казахстана. Запрещалось и не разрешалось писать и говорить, что раньше было лучше. Литература совсем затухала. Разрешалось писать только то, что советский союз хороший, и это сейчас лучше чем тогда. Произведения казахской литературы становились безликими и не несущими смысла из-за запрета

и правши. Но многие поэты все равно писали про историю страны в те годы. Они писали о исторической судьбе народа, о событиях происходивших с любовью. О всех тяготах жизни. Даже Бекмаханова посадили за то, что он начал писать и изучать историю казахского ханства. Мы также можем узнать о сведениях 60-80 годов с произведений разных авторов и поэтов писавших о развитии казахстан во времена СССР.

3) Развитие кино индустрии и эстрады шло хорошо. Со стороны эстрады все больше появлялись новые артисты. Они выступали в театрах и представляли (СССР) ^{казахстан} не только внутри страны, но за границей, показывая всю мощь искусства эстрады казахстана. К сожалению в плане кино искусства были строгие правила. Разрешалось снимать только определенное количество фильмов, по определенной тематике. Но даже с этими факторами киноискусство развивалось хорошими темпами. Снимали черно-белое кино, документальные и исторические фильмы. Люди приходили посмотреть на показы фильмов.

атысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

4) Достигнута казахстанская наука в 1970-1980
Казахстан развивался быстрыми темпами в
части науки и образования. Было введено
обязательное 8-летнее обучение, после чего мно-
гие учы поступали в высшие университеты, кол-
леджи, техникумы. Так к 70-м годам выросло
новое поколение специалистов. Вместе с
молодыми и старыми специалистами ~~они~~
Казахстан развивался во всех частях науки.
Они начали отправлять в космос тибетских ч
людей, проводили специальные исследования по
ядерному оружию, а после по экологическим
проблемам. Работали в сфере создания
бактериологических, химических, ядерных баз,
станций для изучения их более углубленно.
Создавались и открывались техникумы, ла-
боратории, обсерватории т.д.

5) "Золотой человек" - очень важная деталь
в истории Казахстана, в развитии культуры
народа. В ~~казах~~ на территории Казахстана ^{и не}
было обнаружено несколько "золотых человек"
и отправлены на изучения, и в музей для
хранения как ценности культуры и истории.
Он был найден на территории Алматы в
69-70 годы. А после помещен в музей для показа

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

Много удивляет было про СССР и КазССР там развивалось про
все и подвижи. Еще писали и пишут о Зенетом шибке какой
он ешевание было все, цвет, поведение. (Зенетой, броне титонам
были красное доплатили). Где его наши (видалеко от Алматы).
Много книг именно писали в СССР и газет но казья было
запрещать тему Америки, ША и вообще научной доклад отом
то происходило не в комитетах СССР и КазССР поэтому после распада
стали больше удивание так как обрели свободу слова. В прошлом
все решалось только в комиссиях и комитетах раньше не было
(именно в СССР) не было правительства или хана а вот раньше СССР
были правители, Ханты и тд. Когда начали ешевание фшшшот в
первую очередь они не писали о романах и тд. они хотели
запрещать тему именно пробительства то происходило. Тотест
то происходило и проходили Казахстан и ашеудьмашинот в год
великой отечественной войны, коледной войны, воевания, СССР и КазССР.
Зенетой шибке наши его именно возле реки. Такнес его прозывает
Зенетом шибкепот потому что его в нем нес и камили.

(283 слов и более)

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған еріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

Я считаю, что развитие национальной культуры и искусства казахского народа в 1960-70-е годы, явилось ключевым направлением всего народа. Все в те годы началось развиваться историческая культура, национальная государственность, традиционные ценности и обряды. Для меня национальная культура, это что-то больше чем памятники и исторические здания. А это скорее всего, та история которая переживает в наши дни культура предков, традиции, которые мы не должны забывать, а наоборот рассказывать о ней, помнить и учиться. Ведь благодаря истории, художественной литературе и искусству, мы можем изучить историческую судьбу казахского народа. Я думаю, для казахского человека, любой национальности, история предков является ключевым значением. Поэтому что, читая литературу таких писателей как: Ахмет Сулейменов, Ахмет Байтурсунов, Махамбет Үтешисев и многие другие, я помню и все казаны, можем гордиться своим предком, своим предком, и своим народом. А так же узнавать о том, как человек наш народ, с кем связан, с кем дружит, кто был врагом, и т.д.

Например в газете "Казах", ярко выражены стремление к независимости, свободе, равенству и развитие своей культуры, для меня эта газета является примером и символом гордости.

Так же, немалую роль сыграли развитие киноискусства и эстрада. Ведь благодаря таким постановкам как: "Козы Көрпеш - Баян Сұлу", и другие

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

нестанавіан, в основаніе релігійнаго жана О Қазақстан
нағде
~~Сызық~~ ұзынағы бар, бастынамы ил и бастынамы
культураі. Жана же темнен развита стала постановка
„Бирман Сара“, „Айна Шолпан“. Это событие бастынамы
Қазақстані парод и даніе ~~бастынамы~~ ^{в других странах}, везе эти опера
были показаны в странах Европы, во Франции. Но темне
мынемо, развитие искусства и опера, очень
пачамо повернуть в себе қазақстані парод. Айнара
теме, везере ~~бастынамы~~ ^{в 1975г.} была написана книга О. Сулейменова
„Аз и Я“, которая показывала жизнь казачев и была
самой лучшей во книге. Эту книгу прочитал много,
но газетартеме она не пачакована, и везере её запретили.
Я считаю, что это было неправильно со стороны
гос-ва, везе пачаковані чловека может вырвать своего точку
зрения. Но у қазақстані парода было ещё одно важное
достижение, а именно „Золотой человек“. Во пачаке архо-
логическ ^{в 1969г.}, который исследовал Иссыкский курган, везе
Анна-эра. Но даніем учёныи, в „Золотом человеке“ было
всего 17 лет, но из-за того что он был пачакован
ли чужеземцем, темне можно сказать что он являлся
личностью для мене, эта парода является очень
важной, и я готовлю свои предания, которые
проживаю на нашей территории. Кто бы что не
говорил, а „Золотой человек“ является символом богатства
парода, как и духовнои жана и культури. Сейчас этот
~~пачакован~~ „Золотой человек“ стоит в музее, и показываает
историю предков парода, и ^{во} духовное богатство.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

Тіпай мені осы сөзге о 1970-1980 жерде, неменің қытырты
дәстемеліне қазақстандық науқс Бәйіт дәмелімен
Қапырлар, неменің дәмеліне неменің в дәмеліне неменің,
сы-за неменің қазақстан ісін қырыққа бергені менің
неменің. Тіпай мені осы сөзге о К.Қапырлар, Президентіне
неменің науқс КАЗССР. Бәйіт ең бәйіт дәмеліне бәйіт в
неменің неменің-неменің дәмеліне, отырды менің неменің
неменің, неменің. Қапырлар, в неменің неменің бәйіт
55 неменің АН КАЗССР. Менің, ісін неменің
неменің дәмеліне, бәйіт ең бәйіт ісін неменің бәйіт
неменің неменің неменің неменің, сы-за неменің неменің
неменің неменің неменің неменің. Менің менің, науқс менің
неменің ісін неменің ісін менің неменің неменің неменің
неменің. И менің менің неменің неменің, бәйіт ең бәйіт
неменің, сы-за неменің бәйіт неменің, я менің неменің, неменің
неменің менің неменің, ісін неменің неменің. Қапырлар менің
неменің неменің дәмеліне о бәйіт неменің менің неменің. Бәйіт
неменің менің неменің неменің, бәйіт ең бәйіт неменің.

1960-1990 года XX века, это эпоха расцвета культуры искусства и науки казахского народа. В данную эпоху выпускались произведения и работы ^{от} таких видных деятелей как М. Ауэзов, Р. Рахбаева, М. Айтхожин и С. Сейфуллина. Этот период можно описать как, ~~(взрос)~~ время когда казахский народ смог воплотить в жизнь свои идеи после долгих ущемлений со стороны партии.

Это действительно хорошее время, время когда казахи смогли показать себя с самой лучшей стороны. С приходом коммунистической партии ко власти, ЦК КПСС запрещало какому-либо восточному народу излагать и писать труды о своей истории, в том числе и казахскому этносу. Но со смертью Сталина в 1953 году все координации изменилось, это дало шанс казахам показать себя. Благодаря всем трудом этих лет мы помним и знаем свою культуру если, этого не случилось бы, казахский народ рискует бы потерять свою идентичность. Также, вторая половина XX века ^{пред} стала как ~~(развитие)~~ время отражающее историю казахов. На пример книга О. Сулейменова "Азия" имеет лингвистический характер отражая происхождение как казахских так и русских слов. Он показал и сумел доказать что русские слова как драки произошли от древнетюркских слов как "демога". О. Сулейменов умело обобщил культуру но при этом рассказывает о истории нашего нар

Келізіңізге забовано о киноискусстве и эстраде. Ве Веде имино в этот период переживала свое златое время всеми известная певица Р. Ролубева. Благодаря её выступлениям все больше и больше людей даже за границей узнали про казахское искусство. Наука переживала лучшее время благодаря М. Айтхожину и его команде. В 80х-90х годах вместе со своей ^{ей} командой открыли новую бактерию назвав её "дифтермоид". Благодаря находке их командой получили "Премия Ленин" в области микробиологии и генетики. Это послужило причиной установления мощного фундамента в науке для нового и молодого суверенного Казахстана. Трауретала и археологическая веде члне в 1969-1970 году был найден "Золотой человек" сако-скифского периода в районе Аша-аго (Иссыкский курган). Было подтверждено ^{существование} древнее полу-мирического народа "саков-массагетов". Это привело к бурному развитию самосознания казахского народа подтвердив древнее происхождение нашего этноса. Этот период с 1960 до 1990 годов XX века стал важной частью истории Казахстана показав весь скрытый потенциал казахского ума и возможностей.

Я считаю, этот период был поистине золотым временем для науки, культуры и искусства народа. Благодаря всем выше перечисленным видным деятелям казахской нации мы знаем, что наша история куда интереснее чем

атысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

то что нам говорили партия. ~~Нужно~~ Спасибо
им, что дали новатю казахскому государству
хорошей (казахской) сторт.

(Алматы арасы, жиі күнге дейін жер)

1970-80 жылдары Қазақстан аумағында даими болатын біз 1946 жылы Алматы қаласы аумағындағы аймақтық білімнің алғашқы кірпішін Қанайым Сатбаев ұстаздарымен біз арасында 600-ге жуық қолданушыларға мақұлдай болатын. Олар: Бөлек, Айтжанов, Аманжол, Аманжол, Аманжол және т.б. уақыт үйін өз ербейін сідіретін болатын.

Алматы арасы. Жиі күнге дейін жер заңнамаларымен тағайындауға келе жатқан арнайы мақұлдауға тағайындайтын. Олар 1967-1970 жылы Алматы қаласында біз ұстаздарымен тағайындайтын. Бұл олар арасындағы ербейінді олар үстінде 4000-нан астам алтын жемістер болады және олар бір-бірімен ұстаз (Алматы) арасында солдариал болатын. Жемістерді көбі өз отбасын тасайтын. Бұл бізге солдариалға жандық боны болатын, аларды Алматыда қала құрылысын көрсетеді. Олар Бөлек, А. Аманжол 1975 жылы "Алматы" мақұлдауға тағайындайтын. Бұл мақұлдауға ол көптеген мақұлдау айтты. Олар үстінде ол репрессияға ұшырайды.

Құрамындағы келе, 1960-90 жылдары Қазақстанда қолдану, аларды және олар солдариалға айттырылған. Олар даму ұстаздарымен келеді Қазақстан 91-жылы өз тұрғындарына арасы және жаңа қолданушыға даму ұстаздарымен. Олар Қазақстанда 1960-90 жылдардағы даму, аларды Қазақстанда болатын көптеген мақұлдау айтты. (Біз олар) көптеген ұстаздарымен тағайындайтын. Біз аларды үстінде тағайындайтын. Келеді, алар біз үстінде тағайындайтын. Бізге болатын ұстаз үстінде тағайындайтын, өз тұрғындарымызді солдариалға жандық.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1960-90 жылдардағы Қазақстанның ғылымы, мәдениеті мен өнері.

1. 1960-70 жылдары қазақ халқының ұлттық өнері мен мәдениетінің дамуы.

1960-70 жылдары КСРО және оның құрамындағы Қазақстан Республикасы кезеңі ортада. Бұл кезең білімінде Л. Брежнев және Қазақ КСР білімші хатшысы Д. Қонаев (1964-86) орныбқан еді. Мәдениет кезеңінде ғылым процесі, өндірістік өнеркәсіп дамуымен қатар қазақ халқының ұлттық мәдениеті айырматанатын өнер мен мәдениет процесі түсінік-түсінік келді. Кеңестік республикада маңызы ұлғаю ұлт, ұлттық мәдениетті таң-таңы кеңейтті. Мәдениет ұйымдары, музыкалық ансамбльдер, халықаралық байланыс баулы шығыс 1960-70 жылдарда түсті. Мәдениет 1965 жылы Мәскеу қаласында ЮНЕСКО қазақ студенттері Мұрат Әуезов басшылығымен, "Мәдениет" ұйымын құрады. Мәдениеттің сабақ-қандық өмірі белсенді араласуы қазақ мәдениетінің дамуы үшін өте келер деп айтамын. Мек Мәскеуде өмір, Қазақстан өміріндегі Семей мен Қарағандыда "Мәдениет" пен "Мәдениет" ұйымдары құрылды. Енді 1960-65 ж-ры құрылған осы мәдениеттің дамуымен қазақ өнері, әсіресе музыка өнері қайта жаңа дәуірде түсті. 1960-65 жылдары айтылған "Мәдениет" сияқты ұйымдар жерінен музыкалық, қазақ музыкалық ансамбльдері - Түрлер, Айтыл, Дос-Мұқан. Айтылдан ұйымдар қатысушыларын тұтастай қазақ студенттерімен құрылған

еді, тіпті қазіргі күнде де осы академиктер өнер көрсетіп жатыр. Асыпайша 1960-70 жылдарда қазақтың өнер, халқымызға тән білім мен музыка өнері мәңгі мәртеметтің дәлелі барлығын туды. Өнер мен мәртеметтің терең-терең, түп-түп дәлеліне мақтар үлкі айтатындай сөзсіз өлеңі барды деген айдалым. Өнер мен мәртемет әрине тек бір визуалдық зат емес, бұл турпайтымы анық. Сол кезеңге өйтпес қазақтан шыққан ықпалымын тымалықтан тазушылар да шығармаларын паш етті.

2. 1960-70 жылдары және тәлімі тәуелсіздікке дейін 30 мың аралығында қазақ әдебиеті халықтың мұң-мұддесін, үрейін және ой-талдаудың бейнесімен шығды. Осы жылдар кезеңіне келген Қазақстанда орныққан табиғи апаттар, жапониялық ақуды - Байбосынғар тарихи алаңындық зомбыраңдар ұшырауы, Семей өңірінде орналасқан ядроның балба пашпонадағы сынақтар, Арал теңізінің күрт тарылуы. Асындай табиғи-жапониялық тағдайлардан зардап шеккен қарапайым халық мұңы көркем әдебиетте кезінен баяндалды. Меміңше ең айқын шыққан ретінде ядроның пашпонадан тилең зардабын сипаттайтын, "Айыс қыз" шығармасы. Оған бәлек етсе де қазақ тазушылары - Аман Сүлейменов, Мұхтар Шаханов текті тұлғалар қазақ халқына түскен ауыртпашылықты тарпады. Аман Сүлейменовтің сол уақытта ең бір күңде шығармасы ретінде 1975 жылы шыққан "Азия" кітабы тарпаменмен бағалды.

1960-80 жылдарда мемлекеттік - саяси

16 маусым
таушылар - 1973 жылы "Алматыдағы таушылардың Кеңесі
Автоматтандырылған қорғаушы", 1986 жылы Маманов
Оқидасы - Алматыда қалыптастырылған таушылар көтерілісі
жүйесі айқын түрде жүйелі түрде таушылар білетін. Қорғау
жүйесі 1960-90 жылдарында қорғау халқының тарихи
таушы, бастан кешкен зиялы өкілдер мен ұлттық
бейнесі жүйелі түрде қалыптастырылған білетін. Асырауға дай
көптеген таушылар шығармалары кеңестік "Алматыда-
дан өкілдері". Жүйелі - халық айнасы білетінмен, оның
ұлттық таушылар сипатталуымен 1960-90 жылдары
жүйелі образдардың бейнесі түрде қалыптасуы, ақи қисын
қалыптасуы.

3. Кинотеатр мен эстрадалық қорғау жүйесі 1970-80 жыл-
дары үлкен қорғаушы түрде. Асырауға айтылған таушы-
ұлттық халық айнасы, бейнесі "Дос-Маманов" аталық
өкілдер шығармалары 1970 жылдары келді. "Дос-Маманов"
ның "Май таушы" өкілі әрі асырауға 1973 жылы таушы
қорғаушы. Маманов асырауға асырауға таушылардың
арқасына "Дос-Маманов" 1970 жылдары қорғаушы мен асырауға
Ақын А.М. мен Т.П. (?) -ға концерттік КСРО Маманов
министрлігі рұқсатымен берді. 1980 жылдары КСРО Маманов
министрлігі қорғаушымен Мамановпен асырауға таушы
халық құрылымы - министрліктер жүйесі. Осы уақытта
сөйкес 1980 жылдар 2-ші жартысында А-студиямен
таушы қорғаушы. Асырауға таушылардың таушылармен бірге
қорғау эстрадалық да кең таушылар білетін. Қорғау білетін
Роза Маманова - 2-ші рұқсаттық соғыста таушылар
800 жыл, өкілдерімен асырауға

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

туында 1970-80 жылдары КСРО байымен жетурақ-тур-
ларда әп шығарды. Роза Батманова сонымен қатар соған
белсенділік танытқан кйі - 1986-89 жылдары блік иелену-
тіктер аяққа Арал теңізі апаты және Семей қам-
паны маңында ашық түрде тарихи атақ туында. Роза
Батманова, Билісім Шаменов және 1980-шы жылдары
бүтпе туыратын жетурақ әтшідері - Мағпал Мүсірова,
Роза Рысбаева. Ал кинотеатрда әтсрде 1970 жылдары
тапшыма бұды. 1973(?) жылы тарыа қорық "Қызы Мидек"
фильмінде баяғы кейіпкер - Меруерт Әтешешова ойында,
фильм ұлттық тарихи бейнесімен айналы туында
бұды, ал Қазақстанның өткізілімімен шығары еді.

4. 1970-80 жылдары туырақ туырақ фильм шығарды.
Қазақстан медицинасы, әржағалы, географиялық фильм
зур кез шығарды. Қазақстандағы фильм Академиясы көптеп
көпестер шығарды.

5. 1960-80 жылдары Қазақстан үшін маңызды тарихи
дерек ретінде О. Сүлейменовтың "Азия кітабы" бұды.
Ал 1975 жылы шығары сонымен кезестік идеямен
кемі айыппен барық кітапқа, баспадан алынған
материалды, "Азия кітабының" маңызын Қазығұда
орыс тарихшы және әрбестігері "Азия кітабы"
аңызын кейіге алып, етемі туырақ туырақ өз
құрастырышымен оның кейігі тарихи басын келесі
жасында бастаған ұлт азаттық көтеріліс бұды.
Ал айтылмай кезестік идеямен көпке ойымен айып
туырақ туырақ. Осы уақытта 1967 жылы тарихи
шыны зор Айтхан Арал табыра.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1960-1990 жылдардағы Қазақстанның
ғылымы, мәдениеті мен өнері.

1960-1990 жылдардағы Қазақстанның ғылымы, мәдениеті мен өнері айтарлықтай дамыды дағды. Себебі көптеген қазақтың ғалымдары, ғылым ақындары, композиторлары қазақтың атын алаңдады, әлемге әйгілі болды. Себебі Алар Қ. Сәтбаев, К. Аққалиев, Н. Тілендиев, Р. Рахымбаев, Ш. Қалды Ш. Айтманов т.б. адамдар.

1960-70 жылдары қазақ халқының ұлттық өнері мен мәдениеті дамыды. Бұл жылдары қазақтың мәдениетін аяқтайтын суреттер мемлекеттік мекемелерге қойылып көркем әдебиетте қазақ халқының ұлттық маңызы мен тарихының жазушыларының кітаптарында бейнеленген. Оған дәлел Н. Аққалиевтің "Абай жолы" кітаптары, Алмас Сүлейменовтің "Аз ыя" кітабын айта аламын. Себебі осы кітаптарда қазақтың турмысы, өмірі, ұлттық маңызы туралы, тарихы туралы болған. Осындай кітаптардың көбісі халыққа көруге тыйым салынған. Себебі осындай кітаптарда Кеңес үкіметінің бар шындығы жазылған, ал Кеңес үкіметі ол шындықты ешкім білмесін деп, осындай кітаптарды шығаруға тыйым салды.

Қазақстанда кино мен эстрада қарқынды дамыды. Осы кезде Мәкен Айтманов, т. Қарсақбай т.б. режиссерлер өз киноларын шығара бастаған. (Бұған Оспан Әмір "Менің атым Қожа", "Павлодар періштемесі", "Қыз Жібек", "Аққу көсе" деген көркем фильмдер. Бұл фильмдерді әр қазақ біліп, сүйіп көретін. Осы кезде тек кино саласы ғана емес эстрада да тақсы қарқынмен дамыды. Себебі халық

арасында Р. Дилмбайева, Б. Төлегенова, Н. Тимендеевич, Н. Нурпейсовтың жері, мұзқалағы кезінен таранды, Халық олардың өлеңдерін сүйіп тыңдап, жазып алатын. Менің ойымша ең қарымды-~~далымды~~ Ғылыми саласы дамыды. Себебі 1946 ж. Ғылыми академиясы құрылды, және оның президенті Б. Сәтбаев болды. Бұл ғылыми академиясында көптеген мамандар дайындалды. Көптеген зерттеуші Ғылым жермистер табылды. Мен оған, Геология, Метерология, генетика деген салалардағы жетістіктерді демеу ретінде айта аламын. Тағы да көптеген мыс кен орындары зерттеді. Оған үлкен мезгілден, қаралаңды кен орындары. Бұл кен орындардан жаңа-жаңа элементтер табылды.

1967-79 ж. «Алтын адам» табылды. Оны Хилматов К. Дісік қорындағы * Кемел жышыс тапқан. Бұл туралы В. Сүлейменов өз кітабында жазған. О. Сүлейменов отырып кітаптарына кезес үкіметі тастап салды. Себебі оның кітаптарына үкімет үшін идеологиялық тазадық шарттарына сай келмеді.

Құртындамай келе, мен Қазақстанның ең қысқа дамыған кезінде 1960-1990 жылдары болды деп айта аламын. Себебі бұл кезде көптеген сала дамыды, және әр саладағы жетістіктердің пәуізіне алатын орынға ерекше.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1960-1990 жылдардағы Қазақстанның ғылымы,
мәдениеті мен өнері

1960-1990 жылдары қазақ халқының өнері мен мәдениеті қарқынды дамыды. Қазақ халқы өзінің өлең шығармашылығында, музыка өнерінде және кино-индустрияда өз кестіліктерін айқындай бастап, көрсеттілігін көрсетеді.

Қазақтың ұлттық өнер әртістеріне Әміре Қашаубаев, Тоға Қашаубаев, Мүмбей Нәзімқұлов, Әсетіні композитор А. Мұбақовты және таныл баула Қазақ ЖМ-ның өнерге деген үлесін жоққа ағаштарды жартылай ашы.

Мәдениет пен өнер өте тығыз байланысты. Өнер мәдениеттің кезінде өркендеді. Музыка өнеріне халықтың баулысын берген атақты композитор - Ахмет Мұбақов. Оған тәнті қарсы шығушы айналы тағытап. Бұл адам Әсетіні, Қазақстан, Құрманғазы деген атақты музыкашыларды зерттеп, олардың шығармашылығын көпшілікке қазаққа кеңірек танытты. Бұл да қазақ музыка өнерінің дамуында бастау болып табылады. Әртістік, сахна өнеріне Әміре Қашаубаевтың жоққа үлесі өте зор. Ол Парижде "Жоу Мидел", "Езгік Нібек" операсын халыққа танытты, қазақ халқы өнерінің шығуы, көркемдігін көрсеткен баулысын. Әміре Қашаубаев кезінде өмірі, ақын, күші кезінде таңыман және өзінің еуропалық әртістерінің бірі болып табылады.

1960 - 1980 жылдары көрнек әдебиетшіміз мағдұрыма кешіктің болсақ, бұл кезеңді мен қазақ тілінің даму кезеңі деп айтар едім.
Бұл жылдары қазақ халқымыз аяқтылығы, жазушы, поэт туралы Мұстафа Дузевтың "Абай жолы" романы эпосымыз I-II кешіміз аяқтымыз. Қазақ жазушылары бұл кезеңде, қатты қатаңдығы, қаттыққандық еркін ашығандықтан, сөз еркіндік ташымын сөзіп, қазақ тілін дамытуға, аяқтыға қыдыу алаап, ешқандай шығармалар жазды деп айтамын.

С. Мұқанов, М. Дузев жазушылары "қазіргі кезең" туралы пәсіл жазбағандар "деген атақтыға не болды. Ал А. Момыбаевтың "Біз - қазақпыз" шығармасымыз шығарымызға қыдыр салыңды. "Абай жолы" романы - эпосымыз көп кезеңдегі қазақ халқы үшін маңызды шығарма болса керек деп айтамын. Ойткені Мұстафа Дузевтың керемет шығармасы көлемінде бір таспақ уақыттың қаштығы әдемі кеше жеріміз мүлде қазақ халқымыз өмірін суреттейді. Оған қоса, қазақ мәдениеті, қазақ саясат - дәстүріміз мен аяқтығымыз Абайдың шығармаларында суреттейді.

Қазақстандағы кинолар мен эстрада бұл уақытта да даму кешіміз айзындай күседі. Ол кезеңде қазақ халқында М. Жонсашировтың опералары А. Жарсақбаевтың "Менің атым Қота" фильмі түсірілді. Аяқтығымыз өмішідер, шінекті

Қысқашының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

оны кезінде шығарған болатын. М. Момыбаевтың "Бірнеше
тарап" айтылымына арналған операсы, "Назудулы
операсы өз кезегінде музыка сахнасында жиі де
маңызды орын алады. Математика айта кетсек, осы
кешендері дамуымен қатар көрнекі әдебиетте
І. Қамарұлының "Қошқандықтар" керемет шығар-
масы, М. Жүсіп Қабдуллиннің "Минимал" шығарма-
сы, "Жан мен тер" трилогиясы шығып, керемет
тілі мен әдебиетте дағдарып жемді.

Эстрадамың дамуына қатысқан әркімге өте көп. Олар
дың ішінде Тоға Қашанова, Тоға Тымбаева, Б. Сейітқұл
балық және айшық танып келеді. Бүгінде "Айыр", "Арухан",
"Айым" ансамбльдері құрылып, өнерінің көрсетіп,
қазақ халқында танымалдығын арттырып жемді.
1970-1980 жылдары Қазақстан ғылымына зор үлес
қосқан - Жапон Имантайұлы Сәтбаев. Ол Лениндің
ордені мен Дамаск, Кемел, Георгий, Корнекті танып.

Алматыдағы Бөкеш Академиясының Президенті
кеме кеңініп санымыз. Күресімі және құрмет суреті-
нің сағдары - қазақ халқында шүбде танып, зия-
лылар, аңыздар адамдар қашырап мен сауатсыз-
дық болды. Ол сауатсыздықта көпшілік, қазақ халқы
танып, оқу - білім ынталандырамын деп, Жапон ата-
мыз Бөкеш Академиясын алады. Ол ашығаны оқи-
мында айтып, бір қашырап дады. Жапон Сәтбаев
Келесіден, көпшілік ЖҚД егерінен түрлі таныптарды
анып келеді де, өз көмекшісімен шүбде, қазақтарды
адырады. Бұл кезеңде ішкерілісімен,

Қысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

кеңрағие, жиіше санасында дамыған адамдар - И.Бас
нши, Бараев секілді танындар баада.

Алтын адам 1969 жылы Ашманда табылған. Бұл
атақты ескерткіш оң құрлар кезік деп мәдениетін
айқындайтын артефакт болып табылады. Мәдениет-
тер бойынша "Алтын адам" нақты Ашманда
ешел Нестық көп жерінде табылған. Оның "Алтын
адам" атауы себебі - ба киімі алтыннан жасалған.
дәстүрлі. Мәдениет патшалығы өмір сүрген кездегі
кейіне көрінісі мен мәдениетін білуге осы алтын ескерт
кіш маңызды орын алады.

Қосымдағы қарама-қайшылық пен социалитік реализмді
өсеріне "Аз и Л" кітабын жинақта келтіре аламын. Димас Брейшенков
1975 жылы "Аз и Л" кітабына шотаруға көптеп сауы алады.
Бұл кітапта социализм идеясының өнері туралы өте жа
қарсылаптың туралы және жеке өмірдегі маңызды мәс
елер.

Бұл барлық әдеттер мен өнерден туындайтын мен шотар
шарлар қазақ халқының өнері мен мәдениетінің дамуы
на үлес қосты. Жеке өмірде "мақырау" кезеңінде
өзі еркіндік пайда болғаннан кейін қазақ халқы
да өз ұлт тарихын дамытып, шотаруға мүм
кіндік пайда болды. Қазақ халқы менің ойымша
ол кезеңде ұлттық ерекшелігін нақты көрсетіп,
керісін бетінен айқындады деп ойлаймын. Тари
хшымыздың шотаруын біліп, ары қарай ұлт
парызын өмір білейік!

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1960-1990 жылдардағы Қазақстанның ғылыми мәдениеті мен өнері қарқынды дамыған еді. Бұл жылдарда көбінесе өнер жасағынан, кинодан мен эстрада қарқынды дамыды. Ғылыми саласы 1970-1980 жылдары көптеген жетістіктерге ие болды. Ғылымдағы ең жарық көрініс болған, ол "Алтын адамның" табылуы және В. Сүйеменовтың "Азия" кітабы болған еді. Менің ойымша бұл көріністер ғылымда мәңгілік есте қалады. Сол кездері қазақ халқымыз жаңа деңгейге шығып, еліміз басқа шет мемлекеттерге қарап, үлгі алған. Сол кино мен эстрада өнеріміз Еуропа жақтардан келе жатқанын, біз білеміз. Бірақта біз сол Еуропа жақтарға, әліде жете алмадық. Біздің қазақ халқымыз өзінің мәдениетімізді ұмытпай, салт-дәстүр, әдет-ғұрыптарды сақтап, біз жастарға жеткізіп, келіп отыр. Мысалға: қазір де көкпар, асық ату деген ойындары есте сақталып, әлі күнге дейін адамдар біздің салт-дәстүр, ұлттық ойындарды дәріптеп, бағалап жатыр. Қазақ халқы ұлт ретінде әлі күнге дейін келе жатқан қалыптасуы, абыройлы ұлтпыз. Біздің көптеген ата-бабалымыз күзгі суретке ұшырап, түршеде отырып, біз үшін қанық төккен. Бірақта соңара

Ақталған еді. Соның өзінде өте кеш ақталған
Әлі күнге дейін белгісіз. Менің ойымша
бұл дұрыс емес. Себебі, Ұлы Отан соғысы
кезегінде де қазақ халқының ардагерлерінде
өте кеш ақталды. Иә, онда сол Алтын
адам 1969-70 жылдары Алматы қаласын
да табылған болатын. Сол алтын адам
туралы көп мағлұмат жазған кісі Олжас
Сүлейменов болып, табылған. Көптеген
мәдениет сарайлары салына бастады. Алты
адамды сұрдың астында табып, оның алтын
балжанына таң қалды.

Қорыта келе, біздің қазақ халқымыз
1960-1990 жылдарда бүкіл салаларда
ғылым, мәдениет, өнер өте жоғары деңгей
де болған. Сондықтан біздің Қазақстан
еліміз бүкіл жақтан өзінді көрсетіп,
сол жылдары бірден дамығанын көріп,
тұрмыз.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

Қазақ халқы әрдайым өнерге, мәдениетке жақын болған халық. Қазақ халқының мәдениеті оның қандай халық екендігін көрсетеді. Яғни діздің мінезін, саясат-сәтүрлерін, өмір салтын көрсетеді.

Тасымал болып діздің мәдениетін ұялантадан. Өзіміздің бәйіміз, айымақ-бәйі, тағамдарымыз бар. Бірақ өкінішке орай КІРД кезінде бәйі қым-қымдылығы мәдениеттің бәйі, орыс халқының мәдениетінің мәдениетке айымақ мақсаты болған. Сондағы мәдениеті, өнерді әрі қарай дамуға қарымдыға түсті.

Мәдениетке біз неге қатысты аламыз? Оған бәйі өнері, ұлттық өнер, айымақ-бәйі өнері оған айымақ қазақтар көрнек әдебиеті. Әрбір шағармалар жазада авторлар тарихи оқиғаларда қазақтар түсіріп жазады. Бірақ ол жерде "цензура" деген мәселе болған. Ол бәйінің оқиғаларға артық болған, жерде оған шығару еркінге рұқсат бермеген. Әрбір автор осы цензураға бәйіне тиіс болған. Оның кесірінен көрнек шағармалары шығармалары өтпей, бәйіне тиіс болған. Өйткені олар қазақ халқының өмірі, қарымдылығы,

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

және ең маңыздысы Ресейдің кешіктері туралы жазған. Әрине осы материалдар Ресей басшылығына ұялағанды, және ұялау арқылы осында екі кітаптарға тиіс салынған. Мұнда авторларға көрсетілген.

Музыка, кино, театр әр адамға ұялағанды. Олар олар сапасын дамытады. Әр бір ел тамышын кино жасауға, Европа, АҚШ-тан жақсы-жақсы, керемет-керемет фильмдер шығаруға тырысады. Әрине БҰҰ кезінде көптеген тәндік фильмдер шығарған, бірақ олар шетел елдеріне танылмайды. Ал музыка саласында эстрадалық өнер тамаша дамыған. Қазақ елінен көптеген артистер, эстрадалық артистер шықты.

Осымен бірге әр ел өнер саласына ғана емес, ғылым саласындағы жетістіктері жайында тырысады. Мәселен АҚШ-та жаңа компьютер, теледидарлар пайда болған. Бірақ БҰҰ ғарышқа алғаш заманнан ұшытады. Сол кезде тамаша ақыл, тәжірибе жүзінде оған байланысты. Ал алғаш заманнан Қазақстандағы ғарыш станциясының "Қайың" деп ұшырылған. Сол кезде ол жер бетіндегі алғаш ғарыш станциясы.

Ал енді тарихи естiмiстерге келсек
1968-1980 жылдары қазақ археологиясымен
"Алтын адам" табында. Оны құрастыру ірі
мәселесінде Алматы аймағында тапты.

Оның кейін көптеген астам, асқан тастар,
баташа тастар табылған және ал қазіргі
кезде, қазіргі заманғыларда өте танымал. Ал қазіргі
музейде тұр.

Қазақстанда мен қазақ әрбесті мен цензура туралы
айтты. Мұнда бұл цензураға Аяқас Сүлейменовтың
"Азия" кітабы ұшырады. Аяқас Сүлейменов қазіргі
әйелі тұрып, аяқас мен айтады. Мәні оны
кітабы бұл цензураға ұшырады. Сондықтан оны
кітабы басылмады және кітапханаларда бұл
кітабы таппайсың. Оны ол 1979 жылы асырды.

Сонымен оң әлемді өзгертпейді келсе
мемлекеттің, халықтың мәдениеті мен өнері оң үшін
өте маңызды. Сондықтан оны баташа оны
дамуға керек. Дүние біз қазақ халқының мәдени
тілімізді дамып, баташа, халықтың мәдениетіміз керек!
Бұл басты оң тілімізді, тарихымызды, мәдениетімізді,
біліміз, қадірлеу керексіз! Бұл әр қазақ баласының парызы.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

« 1960-1990 жылдардағы Қазақстанның
ғылымы, мәдениеті мен өнері »

Қазақстан... Тарихы соғу мен құпияларға, не
ңа неаңалықтарға несе бағаттарға бай ел. Ал
тарихымыз... «Тарих деген ұғымға тек неау-шау
қаншалықтар мен көнерілістер неамада»-деп ои
лайсыздар ма? Жоқ-неоқ. Оиың ішінде биздің мәден
етіміз де, дәстүр-салтымыз да, несе тағз да бас
қа кершіндер неамада. Мунан барымыз бір мезетте қ
ыптасып алған неоқ. Олар сонау есселі тарихты
түбінен бастау алады. Ал биздің заманымызда ең неақон
аралық - XX ғасырдың II неарты неолдағы, сондағы м
дени өмірдің қалыптасуы. Сои кезеңдерде не болды? Қы
дай неетістіктерге не болды? Олар ~~қандай~~ қан
дай із қалдырды? Оса сурақтарға неауап іздейік.

1960-1990 жылдардағы киноөнерінің дамуы ө
неолы неамастыра берді. Мысалға: «Қыз Мідек»,
«Мекін ағам - Қонса» сияқты кино-фильмдер ки
ноөнерінің бір «резонансы» болып шақты. Қалқ ара
сында тез тарап, бүкіл КСРО елдеріне мәлім бо
ды. Фердібек Соқпақбаевтың кітабының нелізінде
неаалған фильмінің түр нұсқасы орысша болған
мен, қазақ тіліндегі дубляжын бәрі сүйсініп қ
райды. Айтпақшы, сіз «Мекін ағам - Қонса» бей
несінің неаласы неақанда шығарылып білдіңіз
бе?

Ал ғылым, білім неаңалықтарына келіп, м
талсақ, олардың саңа шекеіз деп не болады. Айт

келсек „Алтын адамның“ табылуы. Алтын адам -
оны айтып тұрғандай, алтын киіммен, ұзын та-
бен, мәжесің өзі асыл тастармен безендірілген
адам сүйектері. Оны алғаш ретте Қ. Ақашев
1969 жылы Алматы облысы, Есік қақпасының
маңында тапты. Қазіргі күндерде ол мұражайы-
да экспонат ретінде сақталып тұр.

Қазақ халқының әдебиеті де артта қалмағ.
1980-1990 жылдарының қазақтың активисті,
зиялыларының бірі, „Невада - Семей“ қозғалысының не-
төкшісі - Олжас Сүлейменов 1979 жылы „Аз
и Я“ кітабын жариялады. „Царь неасаян“ туы-
сы маңында Олжас, көп ұзамай елімізге алып
қайтты. Кей орыс зиялылары ~~кітап~~ кітап мазмұнына
қарсы шығып, оны „орыстарға қарсы мүлкімізге
мы“ - деп айыптады. Сондықтан „Аз и Я“ кіта-
бы тез арада шығарылып босатылып, оңуға ~~қол~~
мәліміз салында.

Қазіргі әрі қарай тізімімен кеме берсек, әл-
семді бір неге бойы неасаян шығарып. Қазақ хал-
қының неестіктері көп, қолмен сақалауа келмейді.

XX ғасырдың ~~(II)~~ II жартысы қазақ өнерінің да-
муына үлес қосты. „Бабалар ізімен“ дегеніміз, біз
де - неасаян ұрпақ, біздің мәдениетімізді дамытып
тарихымызда өзіміздің ізімізді қалдырайық.

„Мен неасаян сенемін!“

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1960-1990 жылдардағы Қазақстанның ғылымы, мәдениеті мен өнері. Қазақ халқының дамуы, ертеден басталған, қазақтар ең кіші кезең бастап өзінің елін, мерін қорғаған. Қазақтардың отбасыларында қазақ тілі, ана тілі маңызды даму түрін. Қазақтар өзінің тілін маңызды мектептен, білім, сүйен, құрметтеген. Ешбір отбасыда баққа тілімен сөйлегенде, оқылғанда жоқ. Мен білем, ерте де мектептер тек орас тілде ғана басталып, ондықтан қазақтар бала да орас тілде оқыды. Ал оқуға емес, себебі әр қазақ өз тілімен оқуға тиіс. Қазақ халқының ұлттық өнері, дәстүрі халқының қандай бағалығы өнері бар. Халқының өнеріне дәнбола тарту, әртүрлі ұлттық татаандарды дайындап білу, ал білеміз ана-әкелерден сұрап үйретті, себебі, татаан дайындау өнеріне кіреді. Менің ойымша атпен секіру, шабу өнерінде татаан. Аялда тұратан адамдарда (адам) маңызды болу керек. Қазақтардың ең басты маңызы ал маңызды боп саналады. Ұлттық білеміз білеміз, маңызды қара татаан ал қазақтардың ең басты білеміз түрі боп саналады. Ал ұлттық киімдер тайша айтылау, ал әлемі ұзақ көйлемі қозғалта, ал ұлдарға керіліне маңыз, арна маңбыр мен нишан келеді. 1960-70 жылдары қазақ халқының өнері қалай болса да дамыған бағалы. 1960-жылғы жылдарында кеңестік оқыта са бағалы. Ал оқытағында халқының өнері қандай

ған балалар. Әр қарағанды, әр қарағанды қалқаның өмірі қиын балалардан бәріміз білеміз. Қарағанды көбісі өмірде күре ашпады. Тұрған дүкенге бару үшін арнайы қартықаларды таратқан, ол қартықалда арнайы тұрған ішпектан тек қана соны істеп алуға балалар. Ішпекта нан бір дана баса, соны қана істуге балалар, ол ішпектеу баса, қалыңда қандай да баса күңге баған мақта, тек соны істуге рұқсат берген. Қорық жабилетті дамыған, көптеген мауыштар, өз көзімен көрген оқиғаларды, қарағанды мақта, қалыңда немесе мақтаға арналған балалар. Қалың мақта мақта өлеңдерін көріп, өкінішті немесе күйсініп көзі күшімен тұрған. Менің ойыма, оған мауыштар қалың өз мақта мауыштармен қалыңды келген. Қорық жабилетті мақта өйткені мақта дамыған балалар, әр мақта, ақылды, жұмыс оған, мауыштық не көрініс түрліше балады.

Жиналған да дамыған мақта өкінішті білеміз, ол кезде баған өнерді мақтада теңдеуде, немесе қазып тұрғандарда суретпен мақта. Қазіргі кезде көптеген қалыңда қалған ол дамыған, оған қарағанды өте қарағанды қарағанды өмірін, қай кезде өмір сүркінің, мақта немелікәй ол тұрама қарағанды өте қарағанды. Қарағанды дамып ол мақта мен жүйелінің дамып мақта. Қарағанды жұмысқа қарағанды жұмыс боп қалыңда. Қалыңды кемелділігі, өлеңдері дамыған. Қарағанды көптеген қалыңда қалыңда дамыған, көптеген кемелділіктер қалыңда

жұр тигізген. Жылжымақ мемлекеттеріне қарағанда тілде
тазадан әңгіздер мен тарихи тұжырымдар, жүйелер
мен жүйелік кешесі дүние салғандар да кіреді. Қарағанды
ның аумақта ақандар мен таушылар да жылжымақ
мемлекетіне кіреді, себебі ол қарағанды мемлекеті бол
сақталды. 1969 жылы Алматының Қаласында Алматы аумағына
қол. Ол Алматы аумағы, алматы қыранының білеміз.

Қарағанды айна келгенде, біздің ата-бабаның, оған да
балқа ақандар, жүйелер біздің қарағанды өнерін құрал
күйі біз баламақта оларға мың аумағы білеміз. Ол
доң келірінен біздің сондай қолжымақ келіріміз қарағанды
бар, ең керемет, көрікті мабығат, бұл таулар мен,
таза келдер әңгіздер, мап-мап мен, сондықтан біз
баламақта сондай әңгізі келіріміз қарағанды,
сүйен, дүние салғанды келіріміз.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1-айқалым

1960-1990 жылдардағы Қазақстанның ғылымы,
мәдениеті мен өнері

1960-70 жылдары қазақ халқының ғылымның өнері мен мәдениетінің дамуы қарқынды өсіп келе жатты. Бірақ жылдарда қазақ халқы Кеңестің қам алымында болды. Кейін бұл жылдарда қазақтарға қысым тасалады. Бірақ елімізді қазақтар күн көру үшін кешегі мұрті өнерлерді дамытып, өз мәдениетін маңғырттықта айтсамызады. Әсіресе қазақ халқы дамуы бастайды. Бұл кезеңде кей маңғырлар қазақтардың ғылымның мәдениетін, тарихын көрсетіп жүйелі түрде маңғыр шығады. Осы маңғырмен ықпалдарды оқыған қазақтардың көзі ашылып ғылымның маңғырмен дамуы бастайды. Әсіресе қазақтар ғылымның дамуы, келісіп маңғыр өнерлерді үйренеді, мәдениетті рухани маңғырға бастайды, келісіп мен маңғырмен дамуындағы келісіптер дамуы қазақтар өздерінің алтыншы киноларын шығара бастайды. Бірақ ол кезде олардың киномен келісіптен оларда өзі ақ және қара түрде болатын. Қазақтар кино шығарған кезде көбінесе оқыған ықпалдарды үйреніп, біртүрлі кино қылып шығарған. Мәңгі де өздерінің маңғырмен, тарихын, қандай қызықтықтар болғанын үйренеді. 1970-1980 жылдары Қазақстанның 70-ші жылдары өздерін маңғырмен, ғылымның мемлекеттеріне де болған Қазақстанның ғылымдары елімізді басқа елдерге маңғырмен, ғылымның дамуының көрсеткен. Басқа елдер өздерінің ғылымның маңғырмен, тарихының, мәдениетінің туралы киноларды шығара озып бұл туралы біле бастаған. Содан кейін Қазақстандағы шығыс ашылымдардың бірі, ол еліміз қамалынан "Алтын адамның" табылуы. "Алтын адамның" табылуы бұл қазақ зерттеушілері осы зерттеу, қазақ халқының ол туралы маңғырмен.

мер тарапқан. Тағындар оның неше күрмі алтынмен қапталғанын көріп таңданады. Осы оқиғадан кейін Ақпос Қуейменовтың "Аз и Я" кітабын пәрыққа шығады. Бірақ осы кітап маңқаған соң үкімет оны барлық кітапханалардан алып, оны оқуға тыйым салды. Себебі осы кітапта қазақ халқының маңдурлығыне де үкімет туралы бар ашы иындық маңдурман. Ақпос Қуейменов осы кітап арқылы барлық ақсақалды қазақ халқына танытуды сі келеді. Негізінде Ақпос Қуейменовтың көптеген кітаптары бар. Бірақ ең танымал болған кітабы осы "Аз и Я" кітабы.

Ақпос Қуейменовтың кітап маңуу барысындағы ең басым маңдурман, ол барлық маңдурман өмірісіз маңуу. Қосынса ол үкіметтің істеріне інері туралы маңдурман. Сол себепті үкімет оның "Аз и Я" кітабын оқылған соң, бірақ оған тыйым салды. Ақпос 1960-1990 жылдарда Қазақстанның Әдебиеті, маңдурман тілі мен өнері дамыды.

Себебі, бұл кітапта қолтаңба кезінде өрнегі тамыз-
тарихи атам аман залтан деп, өрнегі біздің атамыз
мұста Балтаман, солардың арасында туы дамы
унамай залтан. Осы мерген-ақ қазақ әдебиетінің маң-
дайы залдан маңда Балтаман көре аман.

Ата білім, өнер аманға заман емес, кинолар,
Әдебиет маңдағы да маңдай мұны Балтаман. Ең бірін-
ші маңдай көрме фильм "Амандай" фильмі А. Аманов
көтеріліс басшысына (1946) маңдаман. Біз білетін
Б. Қозыбаевтың маңдаман "Менің атам заман" фильмі
кейінде де маңдаман. Ең маңызды маңдаман тураны
"Қаз кербен" фильмі: де аман туын аман. 1960
маңдаман құралтан "Қаз қазақ" унаман арасында
құралтан "Дос-Мұсаман", "Аман", "Туңда" әдебиет таңда
құралтан Балтаман. Сол кезінде амандаман айту
Балтаман, бұл таңда қазақ туына бізде еңді.

1946 маңдаман Қаз КСР Ф.А.О. Б. Аманов басшыдан
менем өте көп аман маңдаман сипатында. Аман
мен, 1969-88 маңдаман Амановтың амандаман ба-
ласа А. Аманов сипаты маңдаман, қазақ аман-
сына символ "Аман адамда" таңдаман. 1970-80 маңдаман
кейінде заман кезе Балда. Себебі, "таңдаман маңдаман"
еңді. Көптеген маңдаман амандаман, зерттеумен, маңдаман
өте көп Балда. Амандаман, Амандаман маңдаман да көп
Амандаман өте көптеген Амандаман сипаты маңдаман
сипаты Балтаман, Амандаман" 1970 маңдаман сипаты маңдаман
таңдаман. Бұл таңдаман өте уман маңдаман. "Амандаман"
маңдаман 16-17 маңдаман қазақ Балтаман

атысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

деп айтты. Үшкі еттің сабағына сәт - өз етті
болған. Айнама замансыз маңа болған жәйт еді
зұматқа аман келді. Қазанға үш маңа, замансыз
керініз бүгін О. Сулейменов, "Ақ иә" кітабы (1975) кітабына
сөздерінен аманға тасталған. Сөзді, орыс халықтарына
"ұлтмансыз" деп таныған. Қашақ тайпасы маңа біздің
атамыз. Ал, олар өте маңа, дұға да, рұға да
жолға болған халық. Соңдай маңа маңа үшкі
Оман Сулейменовқа көп жаман айта келу керек.

Қорғандықай келе, КСРО халықтарында болғанша
көп болды. Матман Мұмабаев айта кеткендей, "Мен
маңаға сенемін" сөзі - өлеу, бізге арнаған. Яки, өз
тарихында білім, жаман еңбек еткен атамыз
өле саман, маңа Қазанға болғанша - маңа өз
елімізді қамсыз маңа міндеттіміз. Қашама өнері
маңаға өле еңбек міндет, Соңдай маңа біз
өлеу керек. Қашама болса да, маңа
білім. Бүгін, қазір қашама маңа болғанша келе маңа?

„1960-1990 жылдардағы Қазақстанның Ғылымы, Мәдениеті, Әнері“
1960-1990 жылдарда Қазақстан еліндегі қалыптасу
әнері мен мәдениеті ерекше орын алды. Осы жылдарда
Қазақ халқының ұлттық әнері мен мәдениеті
қарқынды дамыды.

Ұлттық әнер мен мәдениеттің дамуына
басқа да, біздің елімізде жетістіктер болған.
Көркем әдебиетте қазақ халқының ұлттық
тәңіршіл шығармалар еркіндігі. Және де біздің
еліміздің тарихымызды кітаптар арқылы
бейнеленуі ерекше орын алды. 1960-1990 жылдар
аралығын көркем әдебиетте көптеген атақты
жазушыларымыз қазақ халқының тәңіршіл
қазақ халқына еркін тәңіршілдікті ұкімет-
пен қорықпай жаза білген. Одан да басқа
көптеген жазушылар мен тарихшылар
біздің еліміздің тарихын (түркіс ойда) жазған.

Біздің қазақ елімізде көркем әдебиет
мен ғана шектелмей, киномен де
айналысқан болатын. Біздің елімізде бірінші
кіно бейнесін, мультфильмдерді және тағы да
басқа бейнелерді көрсете алатын кинотеатр-
лар ашыла бастады. Еліміздегі киноменің маңы-
тымен, „Менің атым Қожа“ атты сол кездегі
еліміздің ең маңызды фильмдерінің бірі болып саналады. (Фильмдері) Қожа
атты бала адамдарға өте ерекше сезімдер
қалдырған болатын.

1960-1970 жылдарға аралықта Қазақстан елімізде ғылым даими басталғанымен, елімізде ғылым саласында да жетістіктері біраз басталған. Осы жетістіктердің бірі бұл - „Тұтқиын адамның“ табылуы, „Тұтқиын адамның“ ерекшелігі, оның бүкіл күсті алтын жемісімен қалтасымен кінәсі. Осыдан оған „Тұтқиын адам“ деген есім берді.

Алмас Сүлейменов атақты жазушының өзінің „Тз и Т“ атты кітабын шығарды. Бұл кітап, кеңес үкіметі бұл кітаптың (кітаптың) шығарылуына, сәттылуіне тыйым салады.

Осы тақырыптардың бірімен қорытынды шығарсақ, (Біз) Біздің еліміздегі 1960-1970 жылдарда ғылымның, мәдениеттің, өмірдің дамуы елімізде ерекше орын алды. 1960-1970 жылдары қазақ халқының ұлттық өнері мен мәдениетінің дамуымен бастап, еліміздегі ғылымдағы жетістіктеріміз, сол кездердегі атақты Затаевич, Қолдашев атты (және біріне тағайын) жемісімен айтқан осы тақырыптардан қорытынды жасауға болады.

1960-1970 жылдарының басында қазақ халқының ұлттық өнері мен мәдениетінің дамуы аса күшті болған жоқ. Ол кездің басында әлі ұлттық өнер әлі дамымаған болды. Бәлкі күрделі де болған жоқ. 1960-70 жылдардың соңына қарай қазақ халқының ұлттық өнері мен мәдениеті дами бастады.

Көркем әдебиеттер жағдайы басталғанда, бұл көркем әдебиеттерде қазақ халқының ұлттық тағдыры мен тарихының бейнеленуі көрсетілді. Шығармаларда қазақ халқының қиындықтары, басынан өткен ұлт күндері, әр жетістіктері - осылардың барлығын жазған болатын. Тарихтағы барлық оқиғаларды бейнелеп жазды. Оған мысалы, ұлттық көпестіктері, соғыстар м.б. тарихи мәселелерді жазды. Және қазақ әйелдерінің ауыр тағдырлары, оқашылардың өсімі алмай өмірмен ұштасқандары жайлы жазылған болатын. Жаманға әйелдердің өз қамқарсыз тұрмыста иыққандары, өз күйеулерінен көрген азабы болды. Мысалға келтірсек, „Бағдаттез Жаман“ М. Дулатовтың аяқталған романы. Бұл романда да әйелдің ауыр тағдыры жайлы жазылған. Ә. Нұршайытұлының „Махаббат, қызғы мол әйелдер“ атты шығармасы. Бұл шығармада да өз ерсіз, мәнбүркінен тұрмыста иықты, күйеуі отан күні көрсетпей, зорлық-зомбылықпен өмір сүргені жайлы жазылған. Әсіресе, көп шығармаларда қазақ әйелдерінің ауыр күндері мен қорлық азаптарын жазылған. Бірақ, тек қана әйел қауымына ғана емес, барлық қазақ халқы да басынан көп қорлық өткізген.

Киноөнерінде ақырын-ақырын дамып келе жаттып, көптеген жаңа кинолар, тіпті қазақи еліміздің алғашқы кинолары түсіріле бастады. Біздің кино-индустриямыз он жылдарда әлі қатты дамымағандықтан, сол кезде қазақи халқы өмір дамытуға барған сайын. Эстрада өнері де дами бастады. Көптеген өлеңдер, әндер шығарылды. Олар халыққа көрсетіле бастады. Әкшілер, эстрадамыз жұлдыздар жарыстан көріне бастады. Айтпа кетсең, алғашқы Париж эстрадада қазақи еліміздің әкшісі ән сайлаған болатын. Ол ең алғаш келе эстрадамызда ән сайлаған қазақи әкшісі. Остайша, киноөнер де, эстрада да дамыды.

Олжас Сүлейменовтың „Аз и Я“ кітабы. О. Сүлейменовтың бұл кітабында ол наразылықтарын, кеміспеушіліктерін, қазақи халықтың жағдайын жазған болатын. Бұл кітапта ол қорықпай, барлығын шынайы туралы айтып білдіріп жазған болатын. Оның осы жазғанын білікке ұнамасай, бұл „Аз и Я“ кітабын естимін дегеннен, кітапханалардан барлық жерлерден алынып тастатан болатын.

Бораныңдай келсек, 1960-1990 жылдардағы Қазақстанның әкшісі, мәдениеті мен өнері, бұл сол кезде жаңа дамып келе жатқан кездердің бірі болды. Сол кезде қазақи халықтың өнері, мәдениеті, көркем әдебиетінің дамуы, киноөнерінің же эстрадамыз дамуының қарқынды даму кезі болды.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

1960-1990-жылы Қазақстан жерін Д.А. Қонаев басқарған болатын. Яғни оң 1964-1986ж. 1960-70ж қазақ халқының өнері мен мәдениеті бір мақтам қарасақ жоққа, бір мақтам қарасақ қанша, яғни қанша болатын. Себебі, көптеген мағлұмат, өздерінің субъектірін шоттарда, ол текше Ұкіметті олардың туралы-нараси шотқа шоттарға, шараққа шоттарға. Мысалға келірсек, Оқиғасы Сулейменов "Азия" кітабы. Бұл кітапта О. Сулейменов "Много шарақ" туралы шотқа болатын, соған оң текше Ұкіметті бұл кітапта шотқа шоттарға, шараққа шоттарға келінеді. Бұған көптеген себептер бар, мысалға: ұлтшылдық, насилият Оң екінің эржадісіне мақтала кетсе. Кітаптағы ұлтшылға Ұлттағы оған сөздерінің бәрі түрік сөздеріне қайтатынға ғайып айтылған. Яғни өз ұлтшыл сөздерін растап тұрған. Ұлт насилияттың бойына, ол кітапта шоттарға түрік сөздеріне насилият еткісі келсе. Оқиғасына текшегің идеяны кітапты шоттарға шотқандық берінеді.

Түркі әдебиеті қазақ халқы басқа елдерден қанша қанша қазақша шоттарға шотқа болатын. Кинолар әлі эстрада - кино бойына, мысалға келірсек, "Менің атым қанша" ол фильм не кино бірде яғни текше Ұкіметті кезінде түсіріне. Оған дәлел пионерлік галстукі Қазақстан шотшылға, текше Ұкіметті болашақта. Мысалға мысалға келірсек шоттарға шотқа бұрынғы кезде Қазақстанда шоттарға керекті. Оған дәлелі қазіргі кезде шоттарға шотқа, советке шоттарға" деп шотқа советке кезіндегі шоттарға шотқа. Ұлт, енді эстрадаға қанша. Мысалға ақсақ Дина Қурман, Ш.А. Мысалға қазақ эстрадамын шотқа шоттарға болады.

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

"Антон ағаш" табылу. Антон ағаш ескерткіші табылу
Қазақ халқына үлкен жетістіктер әкелді. Себебі Антон ағаш қонысында
басшы қазақ елінде табылған үлкен жетістіктер әкелген болатын.
Ол ағашта 1369 ж. Елшінің қонысында қоныстану табылған.
Бұрынғыдағы кеме 1960-1980 ж. аралығында Қазақстан
жерінде көптеген жетістіктер болған. Бірақ біз келешіктерінде
үміттену керектіз, мұнда, Семен ағашта қоныстану. Тарихта
қопара берсеу мүді жаз тек қана табылған ағашта табы
ағашта. Сонда да біз өз тарихымызды білу керектіз. Ол 1360-1390
ж. Қазақстан табылған үстіде көрсетілген, елшінің көткен.